

Kopi: Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet

Vi ønsker en ny modell for etter- og videreutdanning i skolen – slik at også lektorer kan styrke sin kompetanse og derigjennom norsk skole

Vi takker for muligheten til å bidra med et skriftlig innspill til utvalget. Utvalgets hovedoppgave er å vurdere ulike modeller for etter- og videreutdanning for alle ansatte i barnehage, grunnskole, videregående opplæring, kulturskole, opplæring særskilt organisert for voksne, og i fag- og yrkesopplæringen i både skole og bedrift. Målet for modellene skal være god kompetanse hos ansatte i alle barnehager og skoler for å fremme læring og dannelse hos barn og elever.

Norsk Lektorlag organiserer 8500 lektorer og lektorstudenter. Vi vet at gode lærere øker elevenes læringsutbytte. Høye opptakskrav til lærerutdanning, kompetansekrav for å undervise og jevnlig og relevant etter- og videreutdanning er gode tiltak som virker sammen for en god skole. Disse tiltakene har bred støtte blant våre medlemmer.

Vi gir her innspill om hvordan lektorene bedre kan nås med et relevant og tilpasset etter- og videreutdanningstilbud, hvordan vi mener karriereveier kan bygges som både vil sørge for å beholde kvalifisert personale i skolen og forbedre kvaliteten i skolen, og hva slags ansvarsfordeling vi mener vil være fornuftig i en fremtidig modell for etter- og videreutdanning.

Skolen er en av våre viktigste samfunnsinstitusjoner, og det er bred politisk enighet om at kvalitet i skolen må styrkes. At etter- og videreutdanning av lærere og lektorer er et viktig tiltak for at skolens undervisningspersonale til enhver tid har den nødvendige faglige og pedagogiske kunnskapen for å «*vere på høgd med utviklinga i skolen og samfunnet*» er det også bred enighet om. Norsk Lektorlag mener elevene og samfunnet trenger oppdaterte lektorer og lærere. Det er et paradoks at vi i Norge setter høye ambisjoner om kvalitet i opplæringen, samtidig som en ikke har etter- og videreutdanningsordninger som anerkjenner og tilgodeser behovet lektorer har for kompetansepåfyll.

I Meld. St. 21 Lærelyst skrev departementet at «*det er et godt prinsipp at alle lærere skal ha fordypning i de fagene de underviser i. Det betyr at både nasjonale og lokale myndigheter må sikre at ingen av skolens fag nedprioriteres, verken i grunnutdanning eller i individuell og kollektiv kompetanseutvikling.*» (s 77). Videre skrev departementet at «*Gode lærere med oppdatert fagkunnskap gir relevant og praktisk opplæring, og kvalifiserte lærere er gode rollemodeller og motiverer elevene til å fullføre utdanningen*» (s 81). Vi ber utvalget legge disse innsiktene til grunn for sine råd om fremtidige modeller for etter- og videreutdanning. Vi har høye forventninger til at utvalget skal bidra til å endre etter- og videreutdanningsordningene til det bedre.

Vi mener:

- relevant etter- og videreutdanning på faglig tilfredsstillende nivå må tilbys alle ansatte i skolen.

- Lektorer og lærere har like stort behov for jevnlig faglig oppdatering som i en rekke andre yrker der dette er lovpålagt. Vi ber derfor utvalget vurdere en fremtidig sertifiseringsordning for lærere og lektorer, som del av sine anbefalinger.
- Det jevnlig bør gjennomføres nasjonale tilsyn for å avdekke hvilke skoleeiere som faktisk tilbyr etter- og videreutdanning med faglig innhold, og hvorvidt dette er i tråd med de ansattes egne ønsker og behov for utvikling. Offentlige skoleeiere er forpliktet til å kartlegge og planlegge behovet for kompetanseutvikling. Samtidig møter de ingen sanksjoner om de ikke gjør det.
- Etter- og videreutdanningstilbud må ha bedre kvalitet og organiseres slik at etter- og videreutdanningen kan kombineres med jobben som lektor eller lærer.
- Skoleeiere må forpliktes til å sette inn kvalifiserte vikarer når lærer har fravær for kompetanseutvikling.

Etterutdanning - Lektorlaget mener lektorer og lærere må få forskriftsfestet rett til årlig etterutdanning

Norsk Lektorlag mener undervisningspersonalet må få rett og plikt til årlig, faglig relevant etterutdanning. En etterutdannings-strategi må først og fremst sikre at de som er formelt kvalifisert gjennom sin grunnutdanning eller påfølgende videreutdanning, og dermed per definisjon er kompetente, øker sin kompetanse slik at de til enhver tid kan være «*på høyde med utviklinga i skolen og i samfunnet*».

Norge bruker i OECD-sammenheng lite på kompetanseheving av lærerne. Det samme bekreftes i nyere forskning fra TIMMS Advanced 2015. Selv om PISA-forskningen bekrefter at etterutdanningskurs med fokus på hvordan lærere kan implementere kognitivt stimulerende oppgaver i undervisningen har god effekt, har bare 18 % av norske matematikklærerne tatt etter- og videreutdanning med faglig innhold, mot 73 % i Russland, 66 % i USA og 41 % i Sverige.

Opplæringslovens §10-8 pålegger alle skoleeiere å ha et system som gir riktig og nødvendig kompetanse i virksomheten. Etter loven skal undervisningspersonalet få mulighet til nødvendig kompetanseutvikling, med sikte på å fornye og utvide faglig og pedagogisk kunnskap, og å holde seg orientert om og være på høyde med utviklingen i skolen og samfunnet. Til tross for lovkrav og plikter som følger av gjeldende avtaleverk i skolen, erfarer norske lektorer at det hverken kartlegges hva kompetanseutviklingsbehovet er ved skolen, eller at de som ansatte i skolen tilbys nødvendig kompetanseutvikling for nettopp å kunne være på høyden med utviklingen i skolen og samfunnet. Eksisterende avtaler skal altså allerede sikre kompetanseutvikling, men avtalebrudd får ingen konsekvenser for skoleeier.

Dagens desentraliserte modell for kompetanseutvikling hadde mål om mer relevante etterutdanningstiltak for bedre undervisning i klasserommene, ved at beslutning om hvilke kurs lærerne skulle få, skulle tas «nærmere» klasserommene. Imidlertid viser erfaring og OECDs ekspertvurdering at de regionale samarbeidsforaene ikke har ført til dette. Når evalueringer av den desentraliserte kompetanseutviklingsmodellen viser at en blir mindre fornøyd, jo nærmere klasserommet en kommer, bør det fungere som et varsko for utvalget. Mindre justeringer i den eksisterende ordningen er ikke riktig grep – ordningen bør erstattes av en ny ordning, hvor en tenker nytt.

Den desentraliserte ordningen for kompetanseutvikling kjennetegnes av svært mange nivåer. Det innebærer i seg selv en risiko for at etterutdanningsbehovene som meldes inn fra enkeltlærere og fagmiljøer på en skole blir endret og omprioritert, og tolket annerledes enn intendert, slik at en sitter igjen med en avgjørelse om tiltak i den andre enden som ikke svarer til forventningene. OECD har i

oppstartsprosessen påpekt at systemet blir for topptungt, og at en ikke får kontakt med individer i målgruppen. Vi ser at undervisningspersonalets stemmer som de viktigste aktørene i systemet, ikke når frem. Vi har også fått tilbakemeldinger om at mange etterutdannings tiltak under den desentraliserte ordningen ikke er tilpasset skolens reelle etterspørsel etter faglige temaer og emner på kurs, men snarere drives av det pedagogiske utgangspunktet den nærmeste universitets- eller høyskole-institusjonen har.

Med dagens etterutdanningsmodell er det en stor utfordring at behov spilles inn fra skoleeiernivå- ikke fra lærerne. Skoleeier har et koordineringsansvar i ordningen, men er helt avhengige av tydelige behovsvurderinger fra lærer – og rektornivå, og at de ikke setter egne oppfatninger om skoleutvikling i sentrum av vurderingene. Våre medlemmer erfarer at behovsvurderingen kan være en svært vanskelig øvelse for skoleeiernivået. Selv om det er en komponent av egenfinansiering for skoleeiernivå i ordningen, må ikke skoleeiers oppfatning av behov og relevans veie tyngre enn ansattes. Det er det en reell fare for, slik ordningen nå er innrettet.

Rapporten utvalget bestilte fra Rambøll og Sintef (mai 2022) sier : *«Det er i størst grad skolene og barnehagene sine behov for kompetanse som blir kartlagt, og ikke lærerne sine ønsker. Det er som regel skolens behov som styrer etter- og videreutdanningstilbudet lærerne får (...)* *Eiere og ledere opplever hovedsakelig dagens tilbud for etter- og videreutdanning som godt, også for lærere med mastergrad (s 3).*

Våre medlemmer rapporterer om at skoleeierne enkelte steder i praksis kontrollerer innholdet i etterutdanningstilbudene, og en stiller spørsmål ved om aktører i UHS har godt nok eierskap til ordningen. Andre medlemmer opplever at «UHS sin meny avgjør hva vi spiser til middag». Andre igjen mener at det er skoleledernes opplevelse av lærernes behov som avgjør tilbudet. I kommuner og fylkeskommuner får vi stadige tilbakemeldinger om at det viser seg å være vanskelig å innhente hva etterutdanningsbehovet er. En har ikke et godt nok system for innhenting på plass. Systematikken mangler, og hvem skal egentlig avgjøre hva behovene er? Sett fra universitets- og høyskolesektorens perspektiv, derimot, ser en at ikke alle skolers ledergrupper er gode nok på å tydeliggjøre sine læreres etterutdanningsbehov.

Vi mener skoleeiere bør rapportere om hvilke behov for etterutdanning som er meldt inn, hva som faktisk ble gjennomført pr år, samt resultater fra brukerevaluering pr tiltak. Videre må skoleeier rapportere om hvilke innmeldte behov som ikke ble dekket i foregående periode, og vise til planer for hvordan dette søkes dekket for kommende perioder. Arbeidsgivers forpliktelser gjennom avtaleverk og opplæringslov må ses i sammenheng med ordningene for etter- og videreutdanning.

Når samarbeidsrådet for videregående opplæring er etablert, vil de kunne bli en aktør som kan følge med på kompetanseutviklingen i videregående opplæring, og spille en rolle i behovsbeskrivelsene fra et makro-perspektiv.

Alle lærere og lektorer ved en skole har ikke samme etterutdanningsbehov – lokal kompetanseutvikling må derfor ikke kun bli kollektiv, men også være individuelt rettet for å være relevant og faglig.

Kompetanseundersøkelsene fra Statistisk sentralbyrå viser at lærer- og lektorkorpset i skolens ulike skoleslag er svært sammensatt. Både på et klassetrinn, i et skolefag og på en skole har lærerkorpset en svært sammensatt kompetanseprofil og følgelig ulike behov for etterutdanning. På en og samme skole vil undervisningspersonalet ha ulike etterutdanningsbehov. Eksempelvis vil en erfaren og en nyutdannet matematikklektor ha ulike etterutdanningsbehov for å kunne gi elevene best mulig undervisning, og behovet vil selvsagt være ulikt fra behovene til lektorer, adjunkter og lærere i andre fag. Etterutdannings tiltak må være skolebaserte i den forstand at de må være relevante for undervisningen i skolen, men ikke skolebaserte forstått som at de må favne alle. Individuelt gitte

kurs kan også styrke det faglige profesjonsfelleskapet- om det tilrettelegges for god deling i etterkant.

Vi må ivareta elevenes behov for at lærere med ulik utdanning og kompetanseprofil er faglig oppdatert i det enkelte skolefag.

Generelt er det slik at metaanalyser av forskning som ser på effekten av etterutdanning for undervisningskvalitet og elevers læringsutbytte, oppsummerer og konkluderer med at etterutdanning har en positiv effekt dersom etterutdanningen har visse kvalitetstrekk (Timperley, 2007). Ifølge Desimone (2009) bør etterutdanningen blant annet ha fokus på faglig innhold, aktiv læring og den bør være av en viss lengde dersom lærernes utbytte skal vedvare. Med utgangspunkt i en trendanalyse av data fra TIMSS 2007 og TIMSS 2011, fant Gustafsson og Nilsen (2016) at lærernes etterutdanningsvirksomhet hadde en positiv sammenheng med elevenes resultater i matematikk på 8. trinn, mens Blömeke, Olsen og Suhl (2016) fant at lærernes deltakelse på etterutdanningskurs påvirket deres undervisningskvalitet i matematikk på 4. trinn. TIMSS 2015 viser til at det i perioden 2007-2015 var færre og færre elever som undervises av lærere som har deltatt på etterutdanningskurs. TIMSS-forskerne konkluderte blant annet med at når en ser på sammenhengen mellom lærerkompetanse, lærernes undervisningskvalitet og elevenes naturfagprestasjoner på 9. trinn, viser analysene at alle de faglige aspektene av lærerkompetanse (fagspesialisering, faglig og fagdidaktisk trygghet) har en positiv sammenheng med deres undervisningskvalitet, og at undervisningskvalitet igjen har en positiv sammenheng med elevenes naturfagprestasjoner.

Siden faglig innhold er et kvalitetstrekk som kreves for at lærers etterutdanning skal ha positiv effekt på elevens læringsutbytte, kan ikke all etterutdanning være skolebasert og kollektiv. En skoles naturfagslærere vil ikke ha behov for nøyaktig samme innhold i sin etterutdanning. Og en skoles naturfagslærere og en skoles historielærere vil ikke ha behov for nøyaktig samme faglige innhold i sin etterutdanning. Relevant etterutdanning må ta utgangspunkt i den kompetansen den enkelte ansatte har, og kan dermed, pr definisjon, ikke være «skolebasert», om begrepet tolkes reduksjonistisk som tiltak som favner hele undervisningspersonalet. Om skolebasert utvikling tolkes som at alle faglige ansatte skal gjennomgå det samme kurset, og at det skal utvikle hele skolen, da blir det ikke noe faglig innhold i dette, som er det de ansatte faktisk etterspør. Om «Skolebasert» skal forstås som at tilbudene skal skreddersys til lærernes behov for utvikling, er vi selvsagt positive til det. Slik vi ser det er imidlertid ikke begrepet «skolebasert kompetanseutvikling» et entydig og godt definert begrep, med en omforent og felles forståelse i skolen.

På bakgrunn av våre medlemmers erfaringer og behov, vil vi på det sterkeste advare utvalget mot å foreslå å øke andelen etterutdanning på bekostning av videreutdanningstilbudet.

Vårt forslag til ny modell for etterutdanning

Norsk Lektorlag mener målet om å nå ut til flere ansatte med et faglig relevant etterutdanningstilbud kan nås med ved å innføre en ny ordning for etterutdanning for lærere og lektorer, hvor faggruppers konkrete ønsker om etterutdanningskurs, godkjent av rektor, spilles inn direkte til en database. Universitets- og høgskolesektoren bruker databasen for å utvikle faglige, pedagogiske og fagdidaktiske tilbud i samsvar med opplevde behov. Denne modellen vil være smidigere og vil mer effektivt knytte kontakt mellom leverandører og brukere av etterutdanningskurs og andre kompetansehevingstiltak. Lektorlaget mener en suksessfaktor vil være større grad av skreddersøm av tilbud fra universitets- og høgskolesektoren, tilpasset behov ulike deler av skolens personale har.

Dette mener vi vil være et viktig og riktig grep for å sikre kvalitetsutvikling innenfra i skolen. I tråd med tillitsreformen vil dette også signalisere tillit til at undervisningspersonalet selv gjør gode vurderinger av sine utviklingsbehov, og til at rektorer har bedre oversikt over sine ansattes

kompetansebehov enn skoleeiernivået og statsforvalterne. En slik ordning vil virke tidsbesparende på skoleeiernivå, og vi ser det som mer sannsynlig at tilbudene som utvikles i større grad vil svare til behovene, som er skissert av undervisningspersonalet direkte. En slik modell mener vi vil være god og relevant for alle ansattgrupper i skolen, ikke kun for lektorene. En slik modell vil ikke innebære krav om at hele kollegiet må delta på samme kurs, men en kan stille krav om at innsikter fra kurs og kompetanseutviklingstiltak skal videreformidles til *relevante* deler av kollegiet.

En ny ordning for etterutdanning for lærere og lektorer må gi enkeltansatte mulighet til etterutdanningskurs basert på individuelle behov. Vi vil på det sterkeste advare mot at en utvikler nasjonale systemer for etter- og videreutdanning som i praksis tvinger faglærere til å ta studiepoenggivende videreutdanning om en trenger faglig påfyll, når en i utgangspunktet kunne ha møtt kompetansebehovet ved å delta på et mindre tid- og arbeidskrevende tilbud som et etterutdanningstilbud er. Det fordrer imidlertid at etterutdanningstilbud også kan gis rettet mot enkeltansatte. Måltrettet, individuelt rettede tilbud må ikke begrenses til videreutdanningstilbud. Også kurs må kunne tas av en enkeltansatt, om det er behov for det. Mange lektorer har behov for å vedlikeholde og oppdatere fagene de har, framfor å utvide fagkretsen sin. Rapporten *Undersøkelse om etter- og videreutdanning når flere lærere har mastergrad fra mai 2022*, som utvalget selv bestilte viser til at «*Flere av lektorene i videregående påpekte at de har nok studiepoeng i undervisningsfagene, og etterspør oppfrisking i form av kurs framfor mer utdanning*» (s. 16).

Lektorlagets medlemsundersøkelser gjennom mange år viser at medlemmene ønsker etterutdanning innen *emner knyttet til fag*, og i mindre grad knyttet til pedagogiske problemstillinger eller generell «skoleutvikling». Lærerrollerapporten beskrev hvordan skolesektoren var preget av tiltak som ble utviklet og implementert ovenfra- og ned- og at disse i større grad for fremtiden bør balanseres med tiltak som springer fram av profesjonene selv. *Profesjonalisering innenfra* må innebære at skoleeier møter ulike faglæreres behov for kompetanseutvikling etter en uavhengig kartlegging.

Norsk Lektorlag mener tilskudd kun bør gis etterutdanningstiltak som har et tydelig kvalitetssikret, forskningsbasert faglig innhold

Vi har støttet Stoltenberg-utvalgets forslag om at det faglige innholdet i etter- og videreutdanningstilbud i kompetansesystemet må være forskningsbasert og kunne dokumentere positive effekter på elevers læring. Vi har ikke hatt tilstrekkelig innsyn i tiltakene som til nå har vært omfattet av ordningen for desentralisert kompetanseutvikling til å kunne trekke en entydig konklusjon, men tilbakemeldinger fra medlemmer som har deltatt på ulike tiltak, sannsynliggjør dessverre ikke at tiltakene har en tilstrekkelig forskningsbasis eller kan vise til dokumenterte effekter på elevers læring.

Norsk Lektorlag mener tilskudd bør gå til etterutdanningstiltak som gir økt kunnskap om nye eller endrede emner i fagenes læreplaner, tilknyttet fagfornyelsen, fram til 2027

En vellykket implementering av fagfornyelsen krever at pedagogisk ansatte også får nødvendig, tilpasset og relevant etterutdanning som rustar oss for oppdatert undervisning i de nye emnene som fagfornyelsen rommer. Fagfornyelsen har, også på grunn av vanskelige oppstartsvilkår under pandemien, så vidt kommet i gang, og det er særskilt behov for etterutdanning knyttet til ulike nye emner. I revisjonen av Kunnskapsløftet står fagene sentralt: Det er gjennom arbeid i fag at verdigrunnlaget fra overordnet del og formålsparagrafen skal realiseres, at elever skal dannes som borgere, og gjennom arbeid i fag at elevene skal få kunnskap om og kompetanse i de prioriterte tverrgående temaene det er enighet om – bærekraftig utvikling, folkehelse og livsmestring, og demokrati og medborgerskap. Det er fagene i skolen som har timer - og læreplaner- og kompetansemål som skal nås.

I tillegg til nødvendig videreutdanning for å løfte lærer- og lektorkorpset slik at alle underviser i fag

de har fordypning i, fordrer ambisjonene for fagfornyelsen at de pedagogisk ansatte også får nødvendig, tilpasset og relevant etterutdanning som rustet dem for oppdatert undervisning i de nye emnene som fagfornyelsen rommer.

Forsterkede krav om dybdelæring i alle fag blir ganske innholdsløse hvis det ikke medfølger en anerkjennelse av at formidlerne av denne dybdeforståelsen må rustes til nye krav og et kunnskapsbilde innen faget som stadig endrer seg. Kunnskapsdepartementet skrev i Meld. St. 28 om kompetanseutviklingsbehov tilknyttet fagfornyelsen at det er *«viktig at skolebaserte etterutdanningstiltak, både i nasjonal og lokal regi, har som mål og forbedre undervisning og vurdering i fagene for å oppnå målene i læreplanverket (St. meld. 28 s 73).* Videre skrev departementet at de ville – *at alle nasjonale etter- og videreutdanningstiltak inkluderer fagforståelsen som er lagt til grunn i læreplanene, og forskningsbasert kunnskap om dybdelæring og undervisning og vurdering i fagene» (s 74).* På denne bakgrunnen ber vi om at det legges inn krav om at tiltak har et innhold som er relevant jfr. fagfornyelsen i en innføringsperiode (eksempelvis fram til 2027).

Vi mener fremtidige etterutdanningsordninger må respektere Stortingets premiss om at ingen av skolens fag skal nedprioriteres, og at også behovet for individuell kompetanseutvikling skal ivaretas.

Videreutdanning - Vi ønsker forskriftsfestet rett til relevant videreutdanning i læreryrket, hvert femte år

Norsk Lektorlag mener:

- Lærere og lektors rett til relevant videreutdanning må sikres nasjonalt gjennom forskrift
- Videreutdanning må tilbys i undervisningsfagene, og ikke kun i pedagogiske temaer på tvers av fag
- Videreutdanning må også gis ansatte med hovedfag/mastergrad, både i fag de har og eventuelt nye fag
- Lærernes kompetanse er den viktigste innsatsfaktoren i byggingen av kunnskapssamfunnet, og vi bør kunne bygge en skole hvor kvalifiserte vikarer kan settes inn i klasserommet når læreren tar videreutdanning.
- Norsk Lektorlag ber utvalget vurdere innføring av en sertifiseringsordning for lærere og lektorer, med rett og plikt til videreutdanning. En lektor som tok hovedfag da programmering med hullkort fortsatt var høyden av digital utvikling har i dag ingen krav på seg for å ta videreutdanning. Plikt til å ta videreutdanning kan bli aktuelt i framtiden, men innføring av en slik fremtidig mulig plikt forutsetter at lærer- og lektorprofesjonene over tid erfarer at det er god kvalitet i de kompetansetilbudene de deltar på, med høy relevans og nytte for den faktiske yrkesutøvelsen.

Slik videreutdanningsstrategien Kompetanse for kvalitet er utformet i dag, får ikke lektorene videreutdanning i sine undervisningsfag, med mindre de ønsker å utvide sin fagportefølje. Våre medlemmer har i stor grad gitt opp å be rektor om videreutdanning – de vet fra før at de ikke vil bli prioritert. Rapporten EVU-utvalget bestilte fra Rambøll og Sintef (mai 2022) sier det slik: *«Lærerne med mastergrad opplever at de stiller bakerst i køen når ressurser til videreutdanning skal fordeles, fordi de allerede har lang utdanning og oppfyller forskriftene om et visst antall studiepoeng i undervisningsfagene sine. Unntaket er lærere med få undervisningsfag, der skoleledelsen ønsker å gjøre dem faglig bredere og dermed mer «spillbare» i fagkabelen ved skolen. Dette bildet bekreftes av intervjuene med skoleledere og -eiere» (side 32).* Samtidig antydes det at *«det ikke er videreutdanningstilbydernes porteføljer, men snarere skoleleder og -eiers prioriteringer som skaper diskrepans mellom masterutdannede læreres ønsker og videreutdanningstilbudet de faktisk får. (s 2).*

Rapporten er i tråd med våre medlemmers erfaringer: mye av tilbudet er rettet mot grunnskolens behov. En ny ordning bør målrettes bedre mot behovene i ulike skoleslag.

«De fleste av informantene våre er godt fornøyd med det som eksisterer i dag av etter- og videreutdanning for lærere, selv om informantene fra kulturskolen og videregående skole mener at mye av det er rettet først og fremst mot grunnskolen. Mange viser til at de selv orienterer seg i studieporteføljen hos universiteter og høyskoler, og ikke opplever at det mangler videreutdanningstilbud her.(s 15) (...) «Lærere med mastergrad i skolen opplever at de kan ønske seg videreutdanning fra et bredt og godt tilbud, men at nåløyet for å få ressurser til å studere kan være trangt. Dette handler både om prioriteringer hos skoleleder og -eier, om hvilke fag de selv ønsker å ta videreutdanning i, og om at de blir ansett å ha svært lang utdanning fra før og dermed stiller lenger bak i køen». (s 17)

I tråd med nasjonale ambisjoner om en god, offentlig fellesskole, mener vi staten må ta ansvar for rause etter- og videreutdanningsordninger som gjør at alle ansattgrupper i skolen får jevnlig faglig påfyll. At lektorene selv har bekostet en høy grunnutdanning, må ikke diskvalifisere dem fra å få en oppdatering av fagene sine.

Mange av våre lektorer ønsker videreutdanning i vitenskapsfaget, og er ikke nødvendigvis interessert i en didaktisk retning på alle videreutdanningstilbud. En klarer selv å oversette innholdet til skolehverdagen. Jo eldre grunnutdanningen er, jo større vil behovet være for kompensatorisk videreutdanning. Alle vitenskapsfag og skolefag utvikler seg over tid. For lektorer med masterutdanning og mye arbeidserfaring trenger en EVU for å få ferske erfaringer med/fra vitenskapsfaget.

Fullføringsreformen og fagfornyelsen fordrer høyere, ikke lavere, kompetansekrav, og dermed behov for videreutdanning

Liedutvalget, som utredet struktur og innhold i videregående opplæring, rådet regjeringen til å utvide kompetansekravene til lærerne i videregående opplæring. Regjeringens forslag om varige unntak fra kompetansekrav for undervisning for allmennlærere er dessverre et stort skritt i motsatt retning. Når nye utdanningsprogrammer i videregående opplæring (gjennom fullføringsreformen) skal tilbys om noen år, mener Lektorlaget at strengere kompetansekrav for undervisning må være på plass. Om nivået på elevenes studieforberedthet skal ligge høyere enn dagens nivå, og full fordypning i programfag skal være på et mer avansert nivå enn i dag, må vi også kreve mer enn ett års fordypning i faget for faglæreren som skal få elevene dit.

Vi mener nye læreplaner i fagfornyelsen (LK -20) i realiteten stiller enda større krav til læreren enn før, siden kompetansemålene er utformet på et overordnet nivå. Både elever som henger etter faglig, elever med høyt læringspotensial, og alle i midten trenger en faglig trygg lærer som kan formidle stoffet på flere ulike måter, og som kan utnytte mulighetene for nivådelt undervisning og differensiert progresjon.

Behovet for videreutdanning er stort, og vil med andre ord bare bli større i årene som kommer.

Skal norske elever undervises av faglig kompetente lærere i fremtiden, mener Lektorlaget disse tiltakene bør settes inn:

- Behovene for kompetente lærere og dimensjonering av videreutdanning bør konkretiseres i en forpliktende langtidsplan for opptrapping av kompetansekrav for undervisning i grunnskolen og videregående opplæring.

- Kompetansekravene for undervisning bør øke gjennom skoleløpet og tilsvare fagets nivå. I grunnskolen bør alle undervisere ha minst ett års faglig fordypning (60 studiepoeng) i sine undervisningsfag.
- I videregående skole må dagens krav om 60 studiepoeng omfatte alle lærere.
- Lektorer og lærere som settes til å undervise i fag der de mangler fordypning, må få rett til nødvendig videreutdanning innen et år. Som et langsiktig mål bør alle som underviser i programfag, og etter hvert alle undervisere i videregående, ha minst 90 studiepoeng fordypning i undervisningsfaget. Videreutdanningssystemet og lektorprogrammene må utvikles i tråd med dette.
- Lektorer med mastergrad eller hovedfag skal som hovedregel tildeles undervisning i hovedfaget sitt. Relevant fagkompetanse i undervisningsfaget skal foretrekkes. Det skal være samsvar mellom lærerens faglige fordypning og undervisningsfagene.
- Rektors vurdering av hva som er relevant undervisningskompetanse, må kvalitetssikres gjennom nasjonale retningslinjer
- Faglæreren har et selvstendig profesjonelt ansvar for å etterspørre nødvendig etter- og videreutdanning og for å holde seg oppdatert på eget fagområde innenfor arbeidstidsavtalens rammer.
- Å ta videreutdanning mens en står i jobb, er utfordrende. Skolene bør ikke forvente kunnskapsdeling underveis. Gevinsten av videreutdanningen vil komme.

Lokale skolemyndigheters ansvar – opplæringsloven

I Kunnskapsdepartementets høringsnotat til ny opplæringslov (s 478) skrev departementet «Det er avgjørende for elevenes læringsutbytte at ledelsen, undervisningspersonalet og annet personale i skolen har den rette kompetansen til å utføre de oppgavene de er pålagt. Som ledd i det kontinuerlige kvalitetsutviklingsarbeidet i skolen er det også viktig at kommunene og fylkeskommunene legger til rette for at de ansatte får nødvendig faglig påfyll i form av etter- og videreutdanning. Departementet foreslår derfor å videreføre kravet om at kommunene og fylkeskommunene skal ha riktig og nødvendig kompetanse i virksomheten, og at kommunene og fylkeskommunene skal sørge for at de ansatte får utvikle seg pedagogisk og faglig.»

At det er lokale skolemyndigheters overordnede ansvar å tilse at de har riktig og nødvendig kompetanse i virksomheten, og at de er ansvarlige for lærernes kompetanseutvikling, må ikke forstås som at de må beslutte hvilke kurs, tiltak og kompetansepakker som tas i bruk. Dette ansvaret må delegeres ned til rektorer og avdelingsledere.

Kunnskapsdepartementet vil med forslag til ny opplæringslov fjerne krav om system for kompetanseutvikling, og mener det er dekket av internkontrollkravet i kommuneloven § 25-131 som nylig ble revidert. Liedutvalget foreslo å beholde krav om at fylkeskommunene skal ha et system for kompetanseutvikling. Vi har støttet og vil fortsette å støtte dette, ettersom det er svært vesentlig å fortsatt stille krav til skoleeier om å ha et system for kompetanseutvikling.

Vår erfaring er at skoleeiere utøver ansvaret for å sørge for at underviserne er faglig oppdatert svært ulikt. Det er derfor også nødvendig å kartlegge forskjellene mellom undervisningspersonalets behov og skoleeiers kompetansehevingstilbud, etterfulgt av et tilsyn med nåværende opplæringslovs §10-8. Norsk Lektorlag mener lovkravet bør videreføres i ny opplæringslov, og at formuleringen i kommuneloven ikke er tilstrekkelig.

Norsk Lektorlag mener kompetansereformen for arbeidslivet også må omfatte lektorer og lærere. Krav til systematisk faglig oppdatering er en selvfølge i andre profesjoner og yrker. Slik må det også bli i skolen. Gode etter- og videreutdanningstilbud vil heve kvaliteten på undervisningen, styrke faglig samarbeid og bidra til å beholde faglige ressurspersoner i skolen. Det er dokumentert at lektorer og lærere med høy faglig kompetanse gir bedre elevprestasjoner og bidrar til sosial mobilitet for elevene.

Vi er uenige med departementet i at det er tilstrekkelig at krav til system for kompetanseutvikling dekkes av internkontrollkravet i kommuneloven § 25-1, og ønsker å beholde krav om at skoleeier skal ha et system for kompetanseutvikling, også i opplæringsloven. Det er i skoleverket mange brukere av opplæringsloven som ikke er jurister, og som ikke nødvendigvis kjenner til kommunelovens krav. I tråd med ønsket om et tilgjengelig lovverk, har vi bedt departementet revurdere sin konklusjon om dette.

Karriereveier

En god skole er avhengig av at lektorer og lærere får utvikle seg som undervisere gjennom hele yrkeskarrieren. Fagkompetansen hos undervisningspersonalet gir merverdi i alle deler av grunnopplæringen. Det må finnes faglige karriereveier i skolen, ikke bare administrative.

Norsk Lektorlag mener:

- Det må utvikles et helhetlig system i skolen med faglige karriereveier som ikke leder ut av klasserommet. Arbeidsforholdene og lønssystemet må gjøre det mulig å rekruttere og beholde de beste lærerne og lektorene i klasserommet.
- Felles nasjonale rammer må sikre høye faglige krav til fordypningen i alle lærerspesialistutdanninger. Arbeidsgiveren skal tilrettelegge for at spesialisten, ved siden av den ordinære undervisningen, får bidra til kompetanseheving sammen med kollegene.
- Det må innføres flere kombinerte stillinger mellom grunnopplæringen og universitets- og høyskolesektoren. En lektor-doktorgrad vil heve skolekvaliteten, øke læreryrkets status og gi mer klasseromsforskning av høy kvalitet.
- Skolen bør bli en attraktiv arbeidsplass for lektorer med doktorgrad. Dette vil gi skolene flere lektorer med spesialkompetanse og bidra til mer praksisnær skoleforskning.

Gode karriereveier må være faglige, sørge for at skolen beholder de beste formidlerne, og kan bidra til at yrket blir et attraktivt yrkesvalg for våre unge. Vi ønsker oss robuste, varige karriereveier i skolen, som ikke er sårbare for varierende politiske prioriteringer. Slik kan karriereveier bli et sentralt bidrag i balansen mellom «profesjonalisering innenfra» og «profesjonalisering ovenfra» som ekspertgruppen for lærerrollen etterlyste noen år tilbake. Spesialiserte funksjoner kan brukes til å lede arbeidet i faggruppen, eller på skolen, innenfor et gitt fagområde. Vurdering utpeker seg som et naturlig område, og NL har over tid argumentert for å innføre en funksjon som sensorspesialist i skolen. Veiledning av nyutdannede kan også bygges ut til en mentor-rolle med en tydeligere, fastere funksjon enn vi har i dag.

Kunnskapsdepartementet kan legge til rette ved å sette tydelige nasjonale rammer for spesialistroller eller nye faglige funksjoner, tiden som skal settes av til arbeidet, og ikke minst

dimensjoneringen, antallet i funksjoner, som i stor grad avgjøres av budsjett. Marte Lorentzens doktorgradsavhandling «*Like lærere leker best. Om lærerspesialistenes rolle i skolen og profesjonen*», viser til at Kunnskapsdepartementet kan bidra med en tydeligere grensedragnings som lærerne ønsker seg, det gjelder:

- forventninger til rollen (og altså overført til framtidige roller som del av karriereveier)
- tidsbruk
- hva funksjonen eller rollen *ikke* skal løse
- avklaring iht. ledelse/linja

For å gi nye karriereveier god grobunn i skolen, må det være tydelig at det stilles formelle krav til hvem som kan få en spesialist-rolle, eksempelvis bli «fagutvikler», og kravene må ikke være de samme som minstekravene for å undervise i det aktuelle faget. En spesialistfunksjon må bygge på en master, ikke inngå som en del av den, og det må stilles krav om undervisningserfaring. Det bør også knyttes muligheter for etter- og videreutdanning for de som får funksjon. Lorentzen skriver at krav om videreutdanning for å tre inn i funksjonen vil bedre legitimiteten (s 82).

Vi ser for oss et minimum antall funksjoner pr skole (for eksempel knyttet til elevtall), men at en på skolenivå avgjør hvilke fagområder eller temaer en vil satse særskilt på, innenfor de nasjonale rammene. Det vil være større sannsynlighet for resultater hvis en har flere i spesialistfunksjoner på en skole, og det vil også kunne styrke profesjonsfellesskapene på skolen. Utvikling av mer spesialiserte funksjoner i skolen, og reelle, varige karriereveier, er et eksempel på å vise førstelinjen tillit, men også et viktig bidrag til å bygge en kunnskapssektor med mer avansert spesialisering, slik en bl.a. ser i den moderne helsesektoren. Dette handler om å beholde og utvikle gode faglige ressurser, til beste for profesjonsfellesskapet av lærere og lektorer, og også til beste for elevene.

Avslutning

Rekruttering til læreryrket henger nøye sammen med yrkets status, lønnsnivå, kompetansekrav og faglige utviklingsmuligheter. Fortellingen om norsk skole videre må handle mindre om lokalt handlingsrom for lokale skoleeiere, og mer om å styrke førstelinjen ved å tilby etter- og videreutdanning som treffer ansattes ønsker og behov. Norsk skole vil gagnes av å beholde de dyktige lærerne vi har, og av å videreutvikle deres kompetanse i tråd med samfunnsutviklingen. Da kan ikke skolesektoren henge bakpå – men snarere ha ambisjoner om å tilby alle elever kvalitativt god, tilpasset undervisning, med faglærere som er faglig oppdaterte. Vi ønsker både en tillitsreform, hvor ønsker og behov lærere og lektorer har for etter- og videreutdanning, skal tillegges vekt når kompetanseutviklingen i skolen planlegges, og at vi beholder og videreutvikler den nasjonale kvalitetssikringen av skolen.

Vi håper utvalgsarbeidet vil munne ut i styrkede rettigheter for skolens ansatte. Skal vi få likeverdig grunnskoleopplæring og videregående opplæring alle steder i Norge, må skoleeier forpliktes til å gi et godt etter- og videreutdanningstilbud slik at alle norske elever får faglig oppdaterte lærere – i alle skolens fag.

Vennlig hilsen

Helle Christin Nyhuus (sign.)
Leder
Norsk Lektorlag

Wenche Bakkebråten Rasen
Fagsjef utdanning
Norsk Lektorlag